

Motion till riksdagen 2005/06:K388

av **Ingvar Svensson m.fl. (kd)**

Mediepolitik och medielagstiftning

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	2
Demokratins livsluft.....	2
Förändringsprocess	3
Mångfald och vitalitet	4
Problembild.....	5
Regler mot ekonomiskt förtal.....	6
Granskningsnämnden.....	7
Pressens roll	8
Kommersiell radio.....	9
Reklamregler för television.....	9
Närradion	10
Digitala tv-marknätet	11
Must carry	11
Uppskjuten inledningsfas för nedsläckningen av analoga tv-nätet.....	15
Valfrihet för konsumenten	15

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om övervägande av laglig genmälesrätt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regelverk för ekonomiskt förtal.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en allsidig och relevant utvärdering av verksamheten hos Granskningsnämnden för radio och TV.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändrade regler för reklamtid i den kommersiella radion.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett förslag till en avvecklingsplan för koncessionsavgifterna i de s.k. gamla tillstånden för kommersiell lokalradio ned till nivån för de nya tillstånden.
6. Riksdagen begär att regeringen återkommer med sådant lagförslag till riksdagen att radio- och TV-lagens regler för televisionen överensstämmer med EG-direktivets maximitider för reklam.
7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av radio- och TV-lagen enligt vad i motionen anförs om generösare regler för programutbyte i närradion.
8. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ändring av radio- och TV-lagen så att vidareändningsplikt i kabelnät skall föreligga för högst två kanaler från Sveriges Television samt att vidareändningsplikt skall föreligga för Utbildningsradions televisionssändningar i den mån de ligger utanför dessa två SVT-kanaler men att övrigt utrymme i en sådan frekvens inte skall bli föremål för sådan plikt.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppskjutande av inledningsfasen av nedsläckningen av det analoga tv-nätet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda en förstärkt valfrihet när det gäller konsumentens möjlighet att välja tv-utbud.

Demokratins livsluft

I Sverige finns ett starkt skydd för yttrandefriheten. Grundlagsskyddet innebär enligt både tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen att det allmänna inte får ingripa mot missbruk av yttrandefriheten eller mot medverkan därtill annat än i de fall och den ordning som föreskrivs i dessa båda grundlagar.

Informationsutbyte och dialog är demokratins livsluft. När formerna för medierna förändras påverkas givetvis den åsiktsbildning som är grunden för demokratin. Demokrati är i grunden inte ett formellt förhållningssätt som anger valsysteem och maktfördelning. Det helt bärande för en demokrati är de

grundläggande värderingar som dess medborgare hyser, styrs av och vårdar. Demokrati handlar framför allt om människovärde och mänsklig integritet.

Det är helt klart så att demokratin och den fria åsiktsbildningen är knutna till kvalitet – i mindre utsträckning än till kvantitet. Det är också på dessa grundvalar som det i olika delar av världen uppstått en debatt kring mediernas roll i demokratin. Vi är en god bit på väg in i ett informations- och kunskaps-samhälle. Den mediala utvecklingen har varit enorm under en lång följd av år.

Förändringsprocess

De största förändringarna under senare tid har ägt rum inom radion, televisionen och Internet. I Sverige kom först reklamfinansierad television i en nationell markkanal, sedan reklamfinansierad lokalradio. För den reklamfinansierade tv-kanalen formulerades krav som gjorde att den i någon mån kunde räknas till public-servicesektorn men för reklamradion kom inte att ställas sådana krav. Konkurrensen har blivit intensivare inom radio- och tv-sektorn än mellan denna sektor och andra. De senaste åren har det märksända digital-tv-nätet också kommit i funktion och blivit den största digitala operatören.

En konsekvens av den nya konkurrenssituationen är att utbudet av kanaler och program har vuxit kraftigt. IT-utbyggnaden har dessutom de allra senaste åren varit oerhört kraftig och teknikerna på många medieområden flyter ihop och kombineras med olika kommunikationssätt. I takt med denna utveckling blir också hela mediebilderna alltmer svåröverblickbara.

Den traditionella vecko- och tidskriftspressen har successivt förändrats, och specialtidningar och tidskrifter av olika slag har vunnit terräng. Inom dagspressen kan man se tendenser till vissa strukturförändringar och många traditionella medier kompletterar sitt utbud genom IT-satsningar.

Man kan utgå från perspektivet att olika nyhetsmedier verkar på olika nivåer: lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Då kan sägas att den större delen av morgonpressen har sin tyngdpunkt främst på det regionala och lokala, medan i första hand Stockholms morgonpress och kvällstidningar är mer nationellt och internationellt inriktade.

Den digitala tekniken tar nu över. Detta kommer att medföra vissa förändringar. Jämfört med analog teknik kan mängden information som överförs mångdubblas med digital teknik. Detta beror bland annat på att digital teknik underlättar ”komprimering” av information. Digital teknik ger dessutom möjlighet till olika s.k. multimediatjänster. Multimedia kan definieras som en kombination av olika medieformer, ljud, text, stillbilder, rörliga bilder, grafik m.m.

Digital teknik för radio- och tv-distribution ger dessa medier helt nya möjligheter. När det gäller ljudradio innebär den digitala tekniken bl.a. att fler kanaler får plats i samma utrymme, att en radiostation kan sända på samma frekvens i hela landet, att flera program kan sändas samtidigt i samma kanal,

Fel! Okänt namn på

samt att systemet kan användas för överföringar av vilken typ av information som helst som kan digitaliseras.

När det gäller tv kan den stora överföringskapacitet som den digitala tekniken ger användas för distribution av högupplösnings-tv eller för att sända ut flera vanliga tv-program i samma frekvenskanal. Digitaltekniken kan även användas för nya interaktiva tjänster.

Mångfald och vitalitet

I en politisk demokrati har den fria åsiktsbildningen en avgörande betydelse. Den politiska kommunikationen och åsiktsbildningen kan ske på olika sätt – till exempel inom ramen för personliga samtal och genom organisationer och föreningsliv. Det är dock genom massmedierna som skilda åsikter och opinioner kan nå ut till den stora allmänheten. Massmedierna har en sådan genomslagskraft och mångsidighet att de är av central betydelse för demokratin i Sverige.

Mot bakgrund av massmediernas betydelse för den fria åsiktsbildningen och det demokratiska samhällsskicket har statsmakterna bland annat genom grundlagsbestämmelserna om yttrandefrihet och tryckfrihet gett de legala förutsättningarna för massmedierna att verka självständigt.

Statsmakterna har ett ansvar för att yttrandefriheten i praktiken kan utnyttjas och för att det kan bedrivas en vital opinionsbildning. Det yttersta målet för statsmakternas agerande gentemot massmedierna måste vara att demokratin stärks och fördjupas.

Medierna bör alltså förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i frågor som rör samhällets angelägenheter. En del i den fria åsiktsbildningen är att massmedierna kan fungera som självständiga aktörer och driva egna linjer i samhällsdebatten. Kommentarer kring samhällsutvecklingen, kulturyttringar, strömningar och maktstrukturer i samhället är också en del av den fria åsiktsbildningen. Tillsammans kan medierna genom debatt, nyhetsförmedling och annan information ge underlag för medborgarnas fria och självständiga ställningstaganden.

Också den kritiska granskningen i massmedierna är central för den fria åsiktsbildningen och demokratin. Massmedierna kan på ett fristående och oberoende sätt granska de inflytelserika i samhället. En granskning genomförd av mångfacetterade massmedier motverkar maktmissbruk. En mer rättvisande och nyanserad bild av de styrande i samhället kan därmed framträda. Viktiga strömningar och företeelser i samhällslivet kan avslöjas genom en sådan granskning. Medborgarnas möjligheter att komma till tals i medierna är en så viktig del av mediernas uppgifter i fråga om den fria åsiktsbildningen att den bör betraktas som en mer självständig uppgift för massmedierna, jämställd med informationsuppgiften och granskningsuppgiften. Det bör alltså ses som en uppgift för massmedierna – som bärare av den allmänna samhällsdebatten att fungera som forum för utbyte av kommentarer och kritik.

Den yttre mångfalden innebär att medierna kan spegla den mångfald och de olikheter som existerar i samhället. Genom den inre mångfalden kan medierna också ge plats för olika åsiktsriktningar och idéer som finns i samhället inom ramen för det enskilda mediet. Dessutom kan mångfalden ses från ett publikperspektiv genom att medierna kan ge sin publik valfrihet både när det gäller olika medier och när det gäller det enskilda mediets innehåll.

Den yttre mångfalden inom massmedieområdet är ett mycket viktigt medel att nå målet att genom den fria åsiktsbildningen bidra till att främja demokratin i Sverige. Det finns en klar risk för att en minskad yttre mångfald också kan medföra en minskning av utbudet av åsikter. Konkurrensen mellan flera medier bidrar i sig till en fruktbar åsiktsbildning och förmodligen också till att den så kallade inre mångfalden ökar.

Den expansiva medieutvecklingen har flera fundamentalt positiva sidor som genom sin kraft kan spränga det centralistiska överhets- och förmyndar-tänkande som präglat Sverige under århundraden mer eller mindre starkt.

Problembild

Det finns dock ingen garanti för en inre mångfald. Ibland har det påståtts att mångfalden i olika medier har lett till enfald i utbudet. När "drevet går" springer nästan alla medier åt samma håll. Pluralismen i nyhetsförmedlingen går då lätt förlorad samtidigt som det tycks som om de medieetiska riktlinjerna skjuts i bakgrunden.

Medieutvecklingen leder till att vi successivt går från ett text- till ett bildsamhälle. Textkulturen bygger på eftertanke, kritisk prövning, möjlighet till omläsning, viss distans, att man också kan redovisa ett abstrakt innehåll. Bildkulturen bygger på känslöintryck, hastiga intryck som raskt försvinner och som inte kan kontrolleras igen, och där det abstrakta inte kan bilsättas.

Förklaringsdjupet – hur djupt man går in i förklaringar till ett skeende – borde uppmärksammas mera. Tendensen till förytliganden är påtaglig. Ett annat viktigt område är informationstätheten, dvs. hur mycket som ryms av substans per tidsenhet. En ytterligare tendens är övergången till "infotainment", nyhetsbudskap i underhållningens form.

Mängden budskap har också skapat en budskapsinflation. Vår fysiska förmåga att ta emot budskap är oförändrad, det finns bara 24 timmar per dygn, och vi måste göra något annat än att ta emot budskap. Samtidigt har utbudet ökat. Man får därmed en budskapsinflation och en skillnad mellan den fysiska absorptionsförmågan och utbudet.

Detta innebär ett uppmärksamhetsunderskott. Allt fler budskap fladdrar förbi utan att vi kan ta dem till oss, och därmed skärps kravet på dramaturgi för att nå fram.

Dramaturgin som präglar det nya mediesamhället avgränsar och förkortar. Vi får ett nervösare agerande med godtyckliga kast i vad som uppmärksammas. Långsiktigt ledarskap försvåras, medborgare görs till "barn", det svåra förvandlas till det enkla, man får "a climate of suspicion" som den ameri-

Fel! Okänt namn på

kanske medieforskaren Thomas E Patterson uttrycker det. Eftersom ingenting någonsin förklaras om målkonflikter och komplikationer så uppstår ständiga besvikelser. Stressen växer, krafter mobiliseras mot varje förändring, eftersom det materiellt existerande är tydligt och kan bilsättas, medan det icke materiellt existerande inte kan bilsättas på samma sätt.

Personfixeringen, dramatiseringen, underhållningsmomentet och fokuseringen på enskilda händelser understryker bilden av samhällets maktprocesser som ett skådespel med den enskilde medborgaren som passiv, om än välinformerad och inte sällan desinformerad, åskådare.

Massmedierna är på samma gång en aktör och en arena. Massmedierna har sina egna regler, beteenden och effekter. Kampen om uppmärksamheten handlar om närvaro i medierna.

Mediesamhället tenderar att karaktäriseras av tillspetsning och konkretisering, vinkling, personifiering, intensifiering och polarisering. Denna utveckling kan i flera avseenden hota enskildas integritet och värdighet. Det borde vara en självklarhet att medierna tar ett demokratiskt och etiskt ansvar i sitt arbete. Ändå bör ett förstärkt skydd övervägas. Vad som diskuterats på andra håll i Europa är en laglig genmälesrätt. EG:s tv-direktiv förordar för övrigt i viss mån en sådan rätt. I den svenska radio- och tv-lagen återfinns den rätten i 6 kap. 3 §, men den är tämligen tandlös: uppgifter skall ”beriktigas när det är befogat”. För övriga medier finns inte motsvarande regler i lag, men väl i branschinterna etiska normer. Uttrycket ”när det är befogat” blir alltför lätt en gummiparagraf utan egentlig kärna.

En mer detaljerad och substantiell genmälesrätt bör övervägas eftersom självnsaneringen knappast är omfattande på området. Ett antal människor får sina liv förmligen krossade av dramaturgin i mediesamhället. Det kan hävdas, vilket konstitutionsutskottets majoritet gjort, att det finns en grundlagsfäst princip som säger att den som sänder program självständigt skall avgöra vad som skall förekomma i programmen. I all stillhet kan det dock vara befogat att påpeka att Granskningsnämndens utslag skall publiceras oberoende av denna rättighet. De kanaler som är föremål för denna Granskningsnämndens verksamhet har alltså fått sin grundlagsfästa frihet inskränkt utifrån en sådan slutsats. I denna fråga måste en avvägning göras mot den enskildes grundläggande rättigheter och personliga värdighet i förhållande till program- och utgivaransvar.

En genmälesrätt kan alltså, beroende på hur den är utformad, möjligen ge upphov till förändringar av grundlagen på området. Det får ett kommande övervägande granska. Regeringen bör alltså i någon form överväga en sådan laglig genmälesrätt. Det bör riksdagen tillkänna för regeringen.

Regler mot ekonomiskt förtal

Det mediaetiska skyddet bör också utökas utöver detta. De etiska reglerna vad gäller pressen och Internetmedia hanteras av Allmänhetens Pressombudsman

Fel! Okänt namn på

(PO), Pressens Opinionsnämnd (PON), Textreklamkommittén och för etermedier med sådana sändningsvillkor av Granskningsnämnden.

De etiska reglerna för press, radio och tv skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet. Härvid gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet. Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv skall vara ett stöd för den hållningen.

Det första PO granskar när en anmälan kommit in är om anmälaren är personligen berörd och om publiceringen skett under de senaste tre månaderna. Anser PO efter sin analys av ärendet att tidningen avvikit från god publicistisk sed och tillfogat anmälaren en oacceptabel publicitetsskada, kan PO inte själv utfärda klander mot tidningen. I stället hänskjuts saken för avgörande i Pressens Opinionsnämnd (PON).

För tolkning av begreppet ”textreklam” svarar för pressens del Pressens Textreklamkommitté. Textreklamkommittén behandlar ärenden som inkommit till kommittén senast tre månader efter publicering. För granskning av program i radio eller tv svarar Granskningsnämnden för radio och tv.

Textreklam är kort sagt om en artikel (eller ett program) är gjord på ett sådant sätt att den ersätter en annons för ett företag, en organisation eller produkt. Det får förutsättas att den till sin karaktär är gynnande för företag, organisation eller produkt. Sådan textreklam beivras. Det fastslås helt enkelt: ”Redaktionell text ska inte innehålla något som kan uppfattas som reklambudskap.”

Det finns dock ett område som innebär ett hål i den medieetiska väven. Det är ”negativ textreklam” eller ekonomiskt förtal. Ett medium kan t. ex. systematiskt missgynna och misskreditera genom att beskriva företag, organisation eller produkt på ett osakligt och felaktigt sätt. Möjligheterna att beivra den typen av verksamhet är liten. Möjligen kan en småföretagare driva process om ekonomiskt förtal om det kan påvisas att han direkt drabbats av osaklig publicering. Men för större företag eller organisationer är detta inte möjligt. Systematisk och osaklig misskreditering borde också bli föremål för den medieetiska debatten. Regeringen bör ta initiativ till överläggningar med branschen för att åstadkomma frivilliga överenskommelser inom området, alternativt om inte detta lyckas undersöka möjligheterna till lagstiftning. Detta bör ges regeringen till känna.

Granskningsnämnden

I arbetet med att hävda den enskildes integritet och värdighet, och för den delen även företags och organisationers, borde Granskningsnämnden för Radio och tv ha en viktig uppgift att fylla. Den borde i sitt arbete vara ett värn mot mediasamhällets avigsidor.

Fel! Okänt namn på

Det övergripande målet för Granskningsnämnden är att verka för att programföretagen följer reglerna som rör innehållet i ljudradio- och tv-sändningarna till allmänheten genom efterhandsgranskning. Nämnden granskar program efter anmälan eller på eget initiativ.

I radio- och tv-lagen står det bland annat att programmen ska vara opartiska och sakliga och att programverksamheten ska präglas av demokratiska värden. Granskningsnämnden skall utöver de regler som finns i denna lag även granska om programföretagen uppfyller de krav som ställs i sändningsvillkoren.

I sändningsvillkorens allmänna bestämmelser återfinns en paragraf som för Sveriges Televisions del har följande lydelse: Sändningsrätten skall utövas opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet skall råda i televisionen. SVT skall före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet. Ämnesval och framställning skall ta sikte på vad som är väsentligt.

I villkoren finns också bestämmelser om allsidighet, spegling och granskning. Relevanskravet återfinns i ovanstående krav om väsentlighet.

Det har ibland riktats befogad kritik mot Granskningsnämnden med hänvisning till att nämnden tycks rutinmässigt och utan närmare analys avfärda en del anmälningar och kränkningar. Det är allvarligt om lag och avtal uppställer krav på opartiskhet, saklighet, allsidighet, granskning och relevans och sedan Granskningsnämnden underlåter att ta hänsyn till sådana kriterier i sina bedömningar av anmälda program. Det är nämligen nämndens uppgift att just ta hänsyn till sådana kriterier i sin bedömning.

Det är viktigt att statliga myndigheter seriöst ägnar sig åt det som de är tillsatta för att sköta. Annars har de ingen uppgift. Det finns en risk för att granskningen över en tidsperiod leder till avtrubning vid de olika bedömningarna. Därför borde det nu vara dags att genomföra en opartisk, allsidig och relevant utvärdering av Granskningsnämndens verksamhet. Det bör ges regeringen till känna.

Pressens roll

Dagstidningarna har länge haft en stark och särskild ställning när det gäller förutsättningarna för demokratin i Sverige. Det behövs medier som på ett heltäckande sätt kan fylla uppgiften att främja demokratin genom den fria åsiktsbildningen. Inget annat medium har på samma fullständiga sätt som dagspressen fyllt en sådan uppgift. I det nya mediasamhället får dock pressen och speciellt dagspressen finna sig i att dess starka ställning hotas.

Men det får fortfarande ses som en politisk uppgift att dagspressen ges bästa möjliga förutsättningar att upprätthålla och fördjupa sin roll i det demokratiska systemet. Målet med presspolitiken är därvid att dagstidningarna ska medverka till att främja demokratin genom en allsidig, vital och fri åsikts- och opinionsbildning. Utan en stark, mångsidig och differentierad dagspress går

mycket av den totala mångfalden förlorad och det kan inte utan vidare kompenseras av utvecklingen inom radio/tv och övriga medier.

Presstödet har betydtt mycket både för mångfald i opinionsbildning för övrigt publicistisk mångfald. Genom strukturförändringar dels på annonssidan, dels på förändrade krav hos läsarna, kommer dock presstödet så småningom att fasas ut genom t.ex. samverkan och fusioner av olika slag. Statsmakterna bör stödja sådana strukturförändringar i syfte att ge en livskraftig dagspress. I Kristdemokraternas motion för utgiftsområde 1 Rikets styrelse har den framtida presstödspolitiken utvecklats.

Kommersiell radio

Den lagstiftning för lokalradio som ursprungligen fanns ledde till att nätverk bildades, nätverk som i sin helhet inte är rikstäckande men mycket omfattande. Många andra länder tolererar fria nationella radiostationer som är kommersiellt finansierade. I Sverige finns inte den möjligheten. Vi anser att man bör pröva en sådan möjlighet. Regeringen bör därför överväga möjligheten av fri nationell radio på kommersiell grund. Frågan har aktualiserats genom Digitalradiokommitténs betänkande.

Maximitiden för reklam är av stor betydelse för kommersiell reklam. De nuvarande begränsningarna framgår av 7 kap. i radio- och TV-lagen. Idag är den generella regeln högst 8 minuter mellan hela klockslag eller 10 % av den totala sändningstiden.

Enligt vår åsikt kan en sändande kommersiell lokalradio inte utöka sin reklam alltför mycket utan att förlora lyssnare. Det finns egentligen en självreglerande nivå för hur mycket radiokonsumenten vill stå ut med av reklambudskap. Vi föreslår därför att reglerna på området lättas upp. Man bör kunna tolerera en generell regel om 15 % av sändningstiden kombinerad med möjligheten att sända upp till 12 minuters reklam per timme under sex timmar per dygn. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Den årliga avgiften för att sända lokalradio varierar kraftigt för de s.k. gamla tillstånden. I det nya systemet är koncessionsavgiften en enhetstaxa för alla. Den genomsnittliga avgiften för de ursprungliga tillstånden är 1,4 miljoner kronor per år. Flertalet av dessa programföretag har uppvisat förluster. Mycket talar för att man avvecklar de genomgående höga koncessionsavgifterna för de befintliga tillstånden ner till en rimlig nivå när nu ett nytt system för tilldelning av tillstånd har trätt i kraft, där avgiften uppgår till högst 40 000 kr per år. Regeringen bör föreslå en avvecklingsplan för koncessionsavgifterna i de s.k. gamla tillstånden ner till nivån för de nya tillstånden. Riksdagen bör begära ett sådant förslag av regeringen.

Fel! Okänt namn på

Reklamregler för television

7 kap. i radio- och tv-lagen föreskriver omfattningen av tid för annonsering i tv-program. De är betydligt snävare än de regler som anges i EG-direktivet på området. Omgivande länder följer EG-direktivets maximiregler. Det finns ingen anledning att Sverige skall utgöra undantag genom snävare reglering. Ett exempel på hur nuvarande regler slår är att kanalen TV4 Fakta nu sänds från Finland där reglerna är desamma som tv-direktivets. Liksom hos den kommersiella lokalradion får man förutsätta att det ligger i sändande bolags intresse att inte trötta ut tittarna med reklam. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag på området.

Närradion

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av radio- och tv-lagen enligt vad i motionen anförs om generösare regler för programutbyte i närradion.

Radio- och tv-lagen innehåller för närradion, utöver regler för reklam, sponsring och angivande av stationsbeteckning, endast en programregel för den enskilda tillståndshavaren, det så kallade riksförbudet. Regeln, vars syfte är att motverka nätverkssändningar, innebär att en tillståndshavares programutbud endast får innehålla program som har framställts särskilt för den egna verksamheten.

Det finns ett undantag från bestämmelsen. Undantaget innebär att en tillståndshavare, under högst tio timmar per månad, får sända program som inte framställts för den egna verksamheten om innehållet i sändningarna: a) är av särskilt intresse för tillståndshavarens medlemmar, b) främjar kunskap och bildning, eller c) utgör upptagningar av lokala kulturella tillställningar.

Undantaget som nu gäller är en utvidgning av det tidigare undantaget från riksförbudet. Syftet med utvidgningen är att göra det möjligt för tillståndshavarna att i viss omfattning kunna utbyta material som kan stimulera till kunskapsutveckling och kulturellt utbyte. Exempel på sådant material kan vara föreläsningar från högskolor, nyhetssändningar, samhälls- eller debattprogram. Exempel på lokala kulturella tillställningar kan vara upptagningar från konserter, gudstjänster, teaterföreställningar, etc. med anknytning till tillståndshavaren. Program av den typ som ofta förekommer i den kommersiella lokalradion, där modern musik på skiva blandas med kommentarer om t.ex. lokala kulturella evenemang, trafikupplysningar och lyssnartävlingar bör, enligt förarbetena, inte omfattas av undantaget.

Den s.k. 10-timmarsregeln hindrar ett smidigt utbyte av programmaterial mellan föreningar som inte i första hand baseras på lokal anknytning, utan där det snarare är kultur eller intresse som utgör den gemensamma grunden för programmen. Detta kan t.ex. gälla språkliga minoriteter, föreningar eller kyrkor och samfund. Vidare bör föreningar som sänder närradio inom en region

med intresse av att samarbeta och utbyta programmaterial i vissa frågor kunna göra detta i större omfattning.

Man kan jämföra med förslaget till kommersiell lokalradio, där kraven på producerat eget material föreslagits avsevärt sänkta. Varje tillståndshavare skall dagtid sända minst tre timmar eget material.

Naturligtvis bör huvuddelen av det som sänds i närradio även fortsättningsvis vara producerat för den egna verksamheten. Regeringen bör alltså återkomma till riksdagen med förslag om generösare regler för programutbyte i närradion, förslagsvis en regel som tillåter utbytbara program på 40–50 timmar i månaden, möjligen kombinerat med en minimiregel (andel) för program med lokal anknytning av den tid som tillståndshavaren disponerar.

Digitala tv-marknätet

Omställningen från ett analogt marknät för distribution av television till ett digitalt marknät skapar en delvis ny situation för vidareändningsplikt av televisionsprogram i kabelnät, s.k. must carry.

Kristdemokraterna ser digitaliseringen av marknätet som en naturlig och given utveckling. Frågan är inte om utan när och hur digitaliseringen av marknätet ska ske. Kristdemokraterna ser det digitala marknätet som en del av landets infrastruktur. Sverige är en liten kunskapsnation med spetskompetens inom IT och telekom, och därför är det viktigt att vi är med i den utvecklingen.

Teknikskiftet innehåller en mängd positiva delar. Det blir totalt sett lägre sändningskostnader, inte minst innebär detta fördelar för de som idag sänder i de analoga näten (Sveriges Television och TV4). De lägre sändningskostnaderna är dock avhängigt fler sändande kanaler i marknätet. Skiftet ger också ett avsevärt bättre utnyttjande av frekvensutrymmet. Det ger fördelar ifråga om tilläggstjänster. Det kan till exempel ge förbättrade tjänster för funktionshindrade. Den digitala bilden har dessutom större skärpa. Det finns alltså en rad ändamålsenliga och samhällsekonomiska vinster med skiftet från analog sändningsteknik till digital.

Att överlämna tillskapande av denna infrastruktur till en fri marknad skulle kunna innebära att någon marksänd distribution troligen inte skulle ha etablerats. Staten har här ett initialt ansvar – och har också tagit det – att få till stånd denna struktur för ett marknät. Vad som lätt förbigås är att ett marknät för radio- och tv-kommunikation är av stor säkerhetspolitisk vikt. Dessutom kan till detta läggas att en liten del av befolkningen endast har tillgång till marksänd tv på grund av s.k. satellitskugga.

Övergången från den analoga tekniken till den digitala måste ske på ett genomarbetat och bra sätt, för medborgarna, för de sändande bolagen, för tv-handeln, för vidareändande företag och för producenterna av hemelektronik.

Genom beslut under vårriksdagen 2005 fastställdes regler för vidareändningsplikt eller s.k. must carry. Vi anser att dessa regler bör skärpas ytterligare.

Fel! Okänt namn på

Must carry

Bestämmelser om vidareändningsskyldighet finns i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (USO-direktivet).

Enligt artikel 31, första punkten, i USO-direktivet ges medlemsstaterna möjlighet att förplikta operatörer som omfattas av medlemsstaternas jurisdiktion och som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät för distribution av ljudradio- och tv-sändningar till allmänheten, att via sina nät överföra vissa angivna kanaler och tjänster för ljudradio- och tv-sändningar av allmänt intresse, s.k. must carry. Nät som används för distribution av ljudradio- eller tv-sändningar till allmänheten är huvudsakligen kabelnät samt nät för satellit-sändningar och markbundna sändningar. Ett förpliktande om sändningsskyldighet får bara ske om vissa förutsättningar är uppfyllda. Det skall vara fråga om elektroniska kommunikationsnät som används av ett betydande antal slutanvändare som det huvudsakliga medlet för att ta emot ljudradio- och tv-sändningar. Skyldigheten får endast införas när det är nödvändigt för att uppfylla klart fastställda mål som avser allmänintresset, och den skall vara proportionerlig och öppen för insyn.

Rådets direktiv 89/552/EEG av den 3 oktober 1989 om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television (TV-direktivet), ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 97/36/EG (ändringsdirektivet), gäller för de stater som är bundna av avtalet om det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-stater). I artikel 2 i TV-direktivet, liksom i direktivets ingress, fastslås den s.k. sändarlandsprincipen, dvs. säga att det är nödvändigt och tillräckligt att alla sändningar följer lagen i den medlemsstat varifrån de härrör.

Direktivet fastställer minimikraven för att garantera frihet för sändning, varför det inte påverkar medlemsstaternas och respektive myndigheters ansvar i fråga om organisationen – inkl. systemen för tillståndsgivning, administrativ auktorisering och beskattning – finansiering och programinnehåll. Den kulturella utvecklingens oberoende i medlemsstaterna och bevarandet av den kulturella mångfalden inom gemenskapen sägs därför förbli opåverkade. Syftet med regelverket är att skapa fri rörlighet för tv-sändningar. Medlemsstaterna skall säkerställa fri mottagning och får inte begränsa vidareändring av tv-sändningar inom sina territorier av skäl som hör under de områden som omfattas av direktivet. TV-direktivet reglerar frågor som rör sändningar av evenemang som är av särskild vikt för samhället, främjande av distribution och produktion av tv-program, tv-reklam, sponsring och försäljningsprogram i tv, skydd av underåriga och allmän ordning samt rätten till genmäle. Medlemsstaterna kan föreskriva att tv-programföretag inom deras jurisdiktion skall följa mer detaljerade eller striktare regler inom de områden som omfattas av direktivet.

För närvarande gäller vidareändningsplikt i analoga kabelnäten för SVT1, SVT2, Barnkanalen/Kunskapskanalen och SVT24. För TV4 gäller den plikten

fram till den 1 februari 2008. Regeringen avser att återkomma i sin syn på fortsatt must carry-status för kommersiella kanaler.

Det är dock viktigt att spelreglerna på marknaden är långsiktiga till sin karaktär; därför är det bra att redan nu fastställa det som skall gälla efter 1 februari 2008. Som framgår av förslagen nedan vill Kristdemokraterna ha ett annat innehåll i lagförslaget. Kristdemokraterna instämmer i att det är rimligt att TV4 behåller must carry-statusen så länge det analoga nätet existerar.

Vidaresändningsplikt i kabelnäten får endast införas när det är nödvändigt för att uppfylla klart fastställda mål som avser allmänintresset, och den skall vara proportionerlig och öppen för insyn. Detta fastslås i EG-direktivet på området.

De i USO-direktivet uppställda ramarna för must carry-regler utgör en specificering av de begränsningar som naturligt följer av att det är fråga om ett ingrepp i nätoperatörernas grundläggande rättigheter. Must carry-regler är ju till sin karaktär ett expropriationsliknande ingrepp i viktiga grundläggande rättigheter.

Genom en must carry-lagstiftning säkerställs dels att statsledning, militär, polis, räddningstjänst och andra offentliga institutioner kan nå ut till allmänheten i situationer av krig, naturkatastrofer och andra händelser där samhällsinformationen är central, dels att allmänheten får tillgång till ett mångsidigt programutbud, som under krav på saklighet och opartiskhet tar hänsyn till olika åldersgruppers behov, intresset av att spegla kulturell mångfald och andra samhällsviktiga intressen.

Innebörden av detta är att reglerna kan tolkas i vid mening eller i snäv beroende var man lägger fokus. Enligt vår mening bör lagstiftaren hålla i minnet att i ett demokratiskt och marknadsekonomiskt samhälle är införande av must carry-skyldighet i grunden en åtgärd som enbart bör användas i undantagsfall och bara i den utsträckning den verkligen är nödvändig. För vår del lägger vi alltså fokus på begreppet nödvändig samhällsinformation. Det medför att vi utgår från en minimalistisk syn på området.

Konkurrenssituationen vad gäller de kommersiella kanalerna i det digitala nätet efter nedsläckningen av det analoga kommer att bli en annan än den som rått inom detta senare nät. Det är svårt att hitta kriterier som skulle skilja någon eller några kommersiella kanaler som i sig skulle kunna motivera en särskild status som must carry-kanal och uppfylla de ovan nämnda kriterierna. Vi ser inte någon sådan möjlighet som är tillräckligt bärkraftig i en rationell analys.

I Regeringskansliet har man laborerat med olika möjligheter för kommersiella kanaler med sådan status. En tanke har varit att uppsätta några allmänna regler för att uppnå en must carry-status, vilken t.ex. skulle tilldelas av Radio- och TV-verket. Kabelnäten skulle sedan kunna välja mellan den eller de kanaler som uppnått sådan status. En sådan lösning skulle kunna medföra att t.ex. en, tre, 23 eller 63 kanaler skulle kunna uppnå sådan status. Idén med must carry skulle därmed sakna reell innebörd i ett sådant läge.

Sett ur konsumentsynpunkt kan man dessutom konstatera att kabelnäten kommer att anse sig tvungna att vidaresända de kanaler som har ett starkt varumärke även om dessa inte har status av must carry. Detta ligger i kabelnä-

Fel! Okänt namn på

tens eget kommersiella intresse. Att t.ex. TV4 inte längre har must carry-status efter nedsläckningen kommer ju inte att påverka utbudet för konsumenten. Såvitt är känt vidareänder alla kabelnät både TV3 och Kanal 5 utan att dessa har status av must carry. Det finns alltså inget nödvändigt allmänintresse att tillgodose i det avseendet.

Idag sänder Sveriges Television regelbundet ut fyra programtjänster, SVT1, SVT2, Kunskapskanalen/Barnkanalen och SVT24. SVT kan också tillfälligtvis erbjuda extrasändningar på annan frekvens, t.ex. i samband med stora sportevenemang.

Regeringen har föreslagit och riksdagen beslutat att vidareändningsplikten skall omfatta högst fyra programtjänster från tillståndshavare vars verksamhet finansieras genom tv-avgifter. Mot detta har vi invändningar.

En analys av kanalerna visar också att det enbart är SVT1 och SVT2 som uppfyller de grundläggande kriterierna om "nödvändigt för att uppfylla klart fastställda mål som avser allmänintresset". De får anses ha ett mångsidigt programutbud, som under krav på saklighet och opartiskhet tar hänsyn till olika åldersgruppers behov, intresset av att spegla kulturell mångfald och andra samhällsviktiga intressen.

Dessa kriterier präglar inte de två andra frekvenserna. Kunskapskanalen/Barnkanalen är till sin karaktär en nischkanal som på dagtid sänder barnprogram och på kvällarna program från Utbildningsradion blandat med SVT-program av liknande karaktär. Barnkanalen befinner sig dessutom i konkurrens med andra barnkanaler vilket bör beaktas i diskussionen om must carry.

SVT24 är också till sin karaktär en nischkanal med inriktning på i sig viktiga samhällsintressen som riksdagsdebatter, partiernas kongresser, seminarier och presskonferenser m.m. Den nödvändiga samhällsinformationen från SVT tillgodoses dock redan med de två nämnda kanalerna. SVT24 bör alltså inte ges must carry-status.

Enligt Kristdemokraternas synsätt är alltså de två SVT-kanalerna tillräckliga för det som får anses ligga i begreppet nödvändig samhällsinformation. Av SVT:s kanaler är det enbart de som bör ges must carry-status. Denna inställning påverkar vår syn på lagstiftningsförslaget avseende 8 kap. 1 § radio- och tv-lagen.

Genom att en del av Utbildningsradions tv-sändningar nu ligger i annan kanal än i de två nämnda inträder en komplikation i bedömningen om must carry. Utbildningsradion är ett public service-företag med ett visserligen begränsat programutbud som i sig inte kan anses uppfylla kraven för mångsidighet, men det är enligt vår bedömning centralt att Utbildningsradions sändningar skall nås av alla. Därför gör vi bedömningen att UR:s sändningar också måste tilldelas must carry-status.

Detta betyder dock inte att hela kanalfrekvensen skall ha sådan status. För de övriga sändningarna på denna frekvens bör det vara fritt för SVT och kabelnäten att teckna avtal.

Radio- och tv-lagen bör därför ändras på så sätt att vidareändningsplikt i kabelnät skall föreligga för högst två kanaler från Sveriges Television samt att vidareändningsplikt skall föreligga för Utbildningsradions televisionssänd-

ningar i den mån de ligger utanför dessa två SVT-kanaler men att övrigt utrymme i en sådan frekvens inte skall bli föremål för sådan plikt.

Riksdagen bör hos regeringen begära förslag om denna inriktning.

Uppskjuten inledningsfas för nedsläckningen av analoga tv-nätet

Inledningsfasen av nedsläckningen av det analoga tv-nätet har inte varit utan problem. Enligt vår mening bör denna fas skjutas upp och en mer realistisk plan tas fram som ligger i takt med marknad, nättäckning och relevant informationsspridning. Vi inser naturligtvis att vi inte kan vänta med nedsläckningsbeslut till dess att 100 % av befolkningen införskaffat en eller flera digital-boxar som krävs för att kunna se de kanaler som man tidigare kunnat ta emot med en vanlig inomhusantenn. Men vi anser att billig tillgång till digital-boxar måste vara klart bättre än den är i dagsläget, framförallt i de aktuella regioner som står först på tur.

Digitaliseringen av tv-nätet är en helt naturlig process vars framtida potential vi är överens med de flesta politiska partier om – från höger till vänster. Men med facit i hand måste vi som politiker våga justera tidsplanen i genomförandet och faktiskt erkänna att vi haft en övertro på marknadsutvecklingen för digital-tv. Det är fortfarande orimligt dyrt med boxar, man har inte i god tid byggt in digitala mottagare i nya tv-apparater eller videoapparater.

Kristdemokraterna menar att regeringen måste ompröva beslutet att släcka ned det analoga tv-nätet i den takt som planerats och – med bibehållet slutdatum i februari 2008 – skjuta fram tidsplanen. Det finns oerhört goda argument för att välkomna digitala tv-sändningar. Men informationen och marknaden måste vara i jämvikt med nedsläckningen. Behovet av förändrad tidsplan bör ges regeringen till känna.

Valfrihet för konsumenten

Kabelnäten för distribution av tv-sändningar innebär genom avtal med fastighetsägare ofta ett faktiskt monopol i fastighet eller fastighetsbestånd för hyreslägenheter/bostadsrätter. Visserligen har den enskilde konsumenten möjlighet att använda inomhusantenn eller antenn på balkong alternativt parabol inom balkongområde, men för många konsumenter är den valfriheten en chimär dels på grund av husets läge i förhållande till satelliter, dels på grund av t.ex. det digitala marknätets otillräckliga sändarstyrka.

Dessutom ingår ofta kabelnätsavgiften som obligatorium i hyra, varför konsumenten varken har möjlighet att se den faktiska kostnaden eller har någon möjlighet att avstå från kostnaden. Inte heller finns det stora möjligheter att välja kanaler inom kabelnäten; ofta är de paketerade. Valfriheten att välja tv-distributör/operatör eller programtjänst är därmed starkt begränsad. Samtidigt har grundlagen starka skrivningar om informationsfriheten (RF 2 kap. 1 §). Det finns alltså enligt Kristdemokraternas mening starka skäl för

Fel! Okänt namn på

att utreda en förstärkt valfrihet när det gäller konsumentens möjlighet att välja tv-utbud. Detta bör ges regeringen till känna.
Stockholm den 4 oktober 2005

Ingvar Svensson (kd)

Helena Höij (kd)

Olle Sandahl (kd)

Ingemar Vänerlov (kd)

Peter Althin (kd)

Yvonne Andersson (kd)

Tuve Skånberg (kd)